

A la Mare de Déu del Far (1956)

Nota bibliogràfica

PEP VILA
Filòleg

Quaderns de la Selva, 21

•

Any 2009

p. 367 a 371



A la Mare de Déu del Far que duu com a subtítol: *Poema de mossèn Ramon Garriga/ amb música del P. Antoni Massana*¹, S. J./ Pròleg de J. B. Solervicens.²/ *Notes històriques de Mn. M. Trens*³./ *Xilografies de E.-C. Ricart*⁴ és un llibret desconegut, absent a les nostres biblioteques i catàlegs bibliogràfics. Les noves tecnologies que permeten fer recerques a la xarxa, als catàlegs de lectura de biblioteques i arxius així ho corroboren.

El poema versifica la història i la devoció per aquesta marededéu, situada en el santuari marià del terme de Susqueda, a les Guillerries,⁵ a l'extrem dels cingles del Far, damunt el Ter, extrem Est dels de Tavertet, al SE de Collsacabra. Segons Manuel Trens, la notícia més antiga que es coneix per escrit sobre el Far és de l'any 1332 (p. 11), encara que l'església actual és dels segles XVI-XVII, restaurada modernament. D'aquí aquest breu comentari on donem compte d'un llibre de bibliòfil, acuradíssim, amb belles il·lustracions, bona tipografia, per bé que no de luxe.

L'autor del poema fou Ramon Garriga i Boixader (Vic, 1876 - Samalús, 1968). Poeta de profund sentiment religiós, eclesiàstic, rector de Cerdanyola del Vallés. L'any 1915 es va retirar a Samalús, d'aquí el sobrenom de *l'Ermità de Samalús*. En 1926 fou nomenat mestre en gai saber. Va escriure *Del meu dietari* (1908), *Contes blancs* (1909), *Estampes i calcomanies* (1911) i el drama *La glòria de Cronos o la moneda d'or*. Ramon Garriga explica en el pròleg que «la idea d'escriure aquest poema a la Mare de Déu del Far, va ésser suggerida a l'autor pel seu gran amic Rafael Puget i Munt,⁶ propietari que fou del mas Corriol de Collsacabra. Al Cel sia».

La novel·la catòlica, els poemes religiosos, les vides exemplars, la literatura gogística, el teatre de pastorets i de la passió tenen una inqüestionable presència en la literatura catalana de la primera postguerra en un moment de moltes mancances, en el qual els sectors culturals catalans més actius i combatius viuen a la

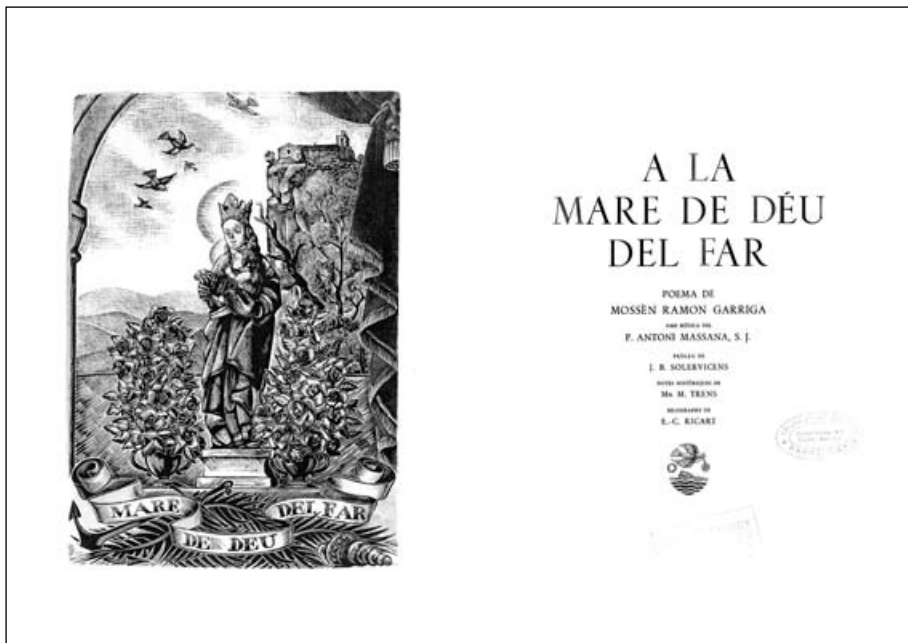
1. Antoni Massana i Bertran (Barcelona, 1890 - Alpicat, 1966). Compositor. El 1911 va ingressar a la Companyia de Jesús. L'any 1922 fou ordenat sacerdot. Fou autor d'òperes, peces per a piano, simfonies, cantates i d'oratoris. També va musicar obres de Costa i Llobera i de Josep Carner.
2. Joan Baptista Solervicens i Pollina (Barcelona, 1904-1961) fou escriptor, redactor de *La Veu de Catalunya*, va intervenir en la fundació d'*El Matí*, fou assessor de l'editorial Alpha i de la Fundació Bernat Metge, i fou catedràtic al Conservatori de les Arts del Llibre de Barcelona. Pòstumament es van editar les seves *Poesies* (1962). Fou autor d'estudis sobre Balmes, Maragall, Cánovas del Castillo, Cambó, Manuel Duran i Bas, etc. Maurici Serrahima, en el seu llibre *Coneixences* (Barcelona, 1976, p. 139-144), va evocar la seva personalitat.
3. Manuel Trens (Vilafranca del Penedès 1882-Barcelona, 1976). Historiador de l'art, capellà. Fou director del Museu Diocesà de Barcelona i consiliari del Cercle de Sant Lluç (1921-1960). Va fundar i dirigir *Ars Sacra* (1960). És autor de *Les majestats catalanes* (1967).
4. Enric-Cristòfor Ricart i Nin (Vilanova i la Geltrú, 1893-1960). Gravador i pintor. Cofundador de l'Agrupació Courbet, deixeble de Francesc d'Assís Galí. Va ser uns dels gravadors al box més importants del país i col·laborador dels principals escriptors de la seva època, com ara Carles Riba. Personatge popular al seu temps, ha deixat una obra molt extensa. Va dominar la tècnica de la fusta al fil i del gravat a la testa.
5. Narcís Figueras Capdevila ens ofereix un acurat recorregut literari per aquest territori en el qual El Far n'és la proa de vaixell, dins *Atles Literari de les terres de Girona. Segles XIX i XX*, vol. II. Girona: Diputació, 2003, p. 1038s.
6. L'hisendat Rafael Puget i Munt fou gran amic i confident de Josep Pla. Aquest li va dedicar el volum *Un senyor de Barcelona* (1951), una meravellosa biografia, la història d'una certa societat catalana a la fi del segle XIX, que es pot llegir inserida en un volum de la seva Obra Completa.



rereguarda, quan no a l'exili, al costat d'una altra literatura realista que explota l'experiència de la Guerra Civil (1936-1939).

En els ambients culturals més nostrats dominen els sectors més dogmàtics i confessionals de la nostra societat del segle passat, abans de la lleu liberalització que es va observar en els primers anys 60. Aquesta època d'ofensiva i de rearmament ideològic nacional catòlic és coberta encara d'una vasta zona d'ombra que demana estudis i recerques. De fet és una altra manera d'entendre un cert catalanisme. Aquí, en el poema editat, la mètrica és tradicional. Contingut i forma tampoc admeten cap mena d'experimentació. El poema, ben escrit, mostra un cert anacronisme. Per damunt de tot Ramon Garriga buscava metrificar una llegenda amb una voluntat popularitzadora que es fa evident. La síntesi de religiositat, de sentiment i d'identificació de la natura, el fons de rondalla i de tradició que mostra el poema, amb referències a la història i a la geografia del país, ens fa pensar amb tot un estol de poetes capellans, amb una bona formació retòrica i humanística, deutors del magisteri i de les passes de Jacint Verdaguer. Moltes esglésies, capelles, monestirs, santuaris catalans no deixaven de ser símbols d'uns ideals patriòtics, culturals i religiosos. Des de la Renaixença fins els nostres dies han constituït una font inesgotable d'estímul i d'inspiració. Ramon Garriga confirma una vegada més aquesta regla.

Durant la primera i segona dècada de la postguerra, s'editen a Catalunya diverses obres de bibliòfil, gairebé com un acte d'afirmació cultural, per amor al llibre i a la cultura humanística. N'hi havia en català i en castellà, numerades,



de tiratge restringit. Algunes d'aquestes obres venudes clandestinament, servides a subscriptors puntuals, en despatxos professionals o en domicilis particulars, no arribaren mai a les llibreries. Fins ara el millor treball sobre el llibre de bibliòfil en aquesta època és el d'Albert Manent, «Els llibres de bibliòfil en català (1941-1962)»,⁷ encara que el llibre que avui ressenyem no hi figura llistat. De Ramon Garriga s'indexa *Somnis entre palmes*, editat a Barcelona cap a 1952, el pròleg del qual havia estat escrit per Ricard Permanyer i contenia il·lustracions de Mercè Llimona, constava de 134 pàgines i tingué un tiratge de 200 exemplars.

A *la Mare de Deu del Far*, que fou publicat en edició no venal, es va estampar a l'Institut Gràfic Oliva de Vilanova,⁸ un dels millors tallers gràfics de Catalunya en aquell moment, la vigília de la Mare de Déu de la Mercè de l'any 1956. Els Oliva, juntament amb els Bas d'Igualada o els Sallent de Sabadell, constituïen les impremtes més prestigioses del país. Pel que fa a la justificació del tiratge sabem que se'n va fer 100 exemplars en paper de fil verjurat, numerats de l'1 al 100. En paper de registre se n'imprimiren 500 exemplars, numerats de l'1 al 500. Les mides del volum són: 30,5 x 225mm. La coberta és de cartró, de color crema, a dues tintes, amb 37 pàgines útils de text. El llibre, com correspon a una obra de bibliòfil,⁹ objecte de cert luxe, duu les pàgines orlades amb motius vegetals i animals. A la segona guarda hi ha un boix acolorit dedicat a la Mare de Déu del Far, xilografia d'Enric-Cristòfor Ricart.

El poema, com explica molt bé Joan Baptista Solervicens en el pròleg, pertany a la literatura gogística, «amb recursos manllevats a la poesia sàvia i a l'especulació teològica». En total són 41 estrofes de sis versos heptasíl·labs que expliquen la llegenda d'uns mariners que havien promès que si se salvaven d'una tempesta portarien una imatge de Maria, ben segura, sobre aquesta proa de pedra que és la mare de Déu del Far, una altra variant del tema de les verges trobades: «I quan, de por dels enemics de Déu i de Santa Maria, va ésser amagada, i després perduda, aquesta imatge...».

Perquè el lector es faci una idea de les qualitats del text, escrit en un moment difícil de la nostra postguerra, transcriu les estrofes: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 17, 18, 19.

7. *Miscel·lània Joan Gili*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, pàgs. 321-360.

8. DD. AA. *Cinc segles d'Història Gràfica*. Gremi d'Indústries Gràfiques de Barcelona (1498-1998), Barcelona, 1998, pàg. 97.

9. DD. AA. *Bibliofília a Catalunya*. Nadala 2001. Any XXXV de la Fundació Jaume I.



Text

Un patró, en sa nau de vela,
malfiant-se de l'atzar,
per sort seva, amb gran cautela,
s'endugué, en fer-se a la mar,
una Verge que ell tenia
esculpida en marbre fi.

Amb l'ensenyà catalana
al bell cim del pal major
i la Verge Sobirana
venerada en son cambró,
la velera amb gallardia
vent en popa fa camí.

Va, però, tan encalmada,
que al grumet ja el pren la son,
mentre els nautes fent rotllada
cantussegen dalt del pont,
afegint-hi, quan calia,
algun glop de marrasquí.

No s'ha post el sol encara
i és de veure com la nau
dins la mar, que de tan clara
és diàfan vidre blau,
pals i antenes reflectia
amb les veles al garbí.

Amb les cordes emmelades
per la llum del sol que mor,
se l'enduen les onades
com si fos una arpa d'or,
mentre gaia simfonia
sap brodar-hi el ventolí.

.....

El patró, que al lluny esguarda
el sol que ara dóna el tomb,
d'un gran núvol sent basarda
pel color que té de plom;
i el semblant també prenía
del fatídic Drac marí.

És Satan, que, sense espera,
contra el bon patró i sa gent,
amb fuets de llampeguera
i bramuls de tro i vent,
les vils Fúries els atia
que per sang tenen verí.

Tan rebufen ses estranyes,
que es transformen tot seguit
les onades en muntanyes,
i amb son vel de dol, la nit,
mar i cel tan enfosquia
que el veler va a l'endeví.

— Per a vèncer tants obstacles,
no val res el nostre esforç;
al bon Déu que fa els miracles
adrecem els nostres cors,
mitjançant la Verge pia
que ens ofrena el Fill diví.

Mar enllà, fosca i deserta,
al fulgor del llamp veureu
com tots ells, sobre coberta,
de genolls, braços en creu,
recomanen a Maria
tregui a port el bergantí.

I li fan la prometença
que, si amaina el temporal,
la duran, en recompensa,
al bell cim del pic més alt
que s'albiri en rodalia
quan es faci de matí.